

ke Srpske 2004.–2005. godine) važan je istraživački poduhvat za objavljivanje, koji će pomoći budućim istraživačima da dođu jednostavnije do mnogih izvora prvog reda za istraživanje navedene teme. Izvještaj Komisije, koji je sada štampan, jedan je od koraka i dokaza da se u presudi Haškog tribunala dokaže i presudi genocid u Srebrenici i oko nje.

Uz dokumente i literaturu koja je do sada objavljena o Srebrenici

i ova knjiga o istini, o dokazanom i presuđenom genocidu u Srebrenici i oko nje važan je dokument kojim se dokazuje istina, a koju je prihvatila i Vlada RS-a. Ova knjiga je historijski poduhvat, zbog čega je preporučujem stručnoj i naučnoj javnosti kako u regionu tako i svijetu. Preporučujem izdavaču da se prevede na više jezika i dostavi relevantnim institucijama koje se bave ovim pitanjem.

Adnan Hadžiabdić

Славяне и Россия. Россия: взгляд на Балканы. XVIII–XXI вв. К 100-летию со дня рождения И. С. Достяна, Москва: Институт славяноведения Российской академии наук, 2021, 670 стр.

Slavs and Russia. Russia: A Look at the Balkans. 18th–21st Centenary. On the 100th Anniversary of I.S. Dostyan's Birth, Ed. S. I. Danchenko, Publisher: Institute of Slavic Studies of the Russian Academy of Sciences, Moscow 2021, 670 pages.

Slaveni i Rusija. Rusija: pogled na Balkan. 18.–21. stoljeće. Uz 100. obljetnicu rođenja I. S. Dostjan, odg. urednik S. I. Dančenko, Izdavač: Institut za slavistiku Ruske akademije nauka, Moskva 2021, 670 str.

Savremena ruska historiografija tematski obuhvata, kako pokazuje njena obimna produkcija, širok raspon pitanja o nacionalnoj, regionalnoj i svjetskoj historiji. Njeni

rezultati doprinose da se govori o pretenzijama Rusije na status “velike historiografske sile” (“российская модель – многовекторность и многовариативность развития”).

Ruska historiografija posvećuje u širem kontekstu veliku pažnju i Balkanu, naročito višestoljetnim vezama Rusije s pojedinim narodima i državama na tom prostoru. On se nerijetko u međunarodnim odnosima tretira kao cjelina sa složenim unutrašnjim međusobnim odnosima. Rusku balkanistiku karakterizira široki raspon istraživačkih tema, revaloriziranje historijskih događaja, aktivno učešće u međunarodnim naučnim raspravama, okrenutost brojnim temama iz historije Balkana, oslobođene ideološkog balasta sovjetske ere. Uz političku historiju kontinuirano se proučavaju i društveni, kulturni i ekonomski aspekti prošlosti Balkana. Rusija i Balkan su, prema nekim navodima u stručnoj literaturi, bliski u svojim zajedničkim korijenima, kulturi i historiji (“Россия и Балканы очень близки по своим общим корням, культуре, даже истории”). Historijske veze, kulturna bliskost i popularnost Rusije među značajnim dijelom pravoslavnog stanovništva daju razlog da se Rusija vidi kao moćna i nepredvidiva sila. Ona je imala ozbiljan uticaj na historijske sudbine balkanskih naroda i država. Regionalni pristup proučavanju ruske politike na Balkanu čini se izuzetno važnim.

Velika je geopolitička, geostrateška i geoe ekonomska važnost tog prostora ne samo za Rusiju. To je bifurkacijska tačka u sistemu međunarodnih odnosa, referentna zona svjetske politike. Kroz njega prolazi jedna od geopolitičkih i historijskih linija razdvajanja između Rusije i Zapada. Geopolitički položaj Balkana uvjetovao je njegovo uključivanje u složene igre vodećih aktera svjetske politike.

Slaveni i Rusija serijska je publikacija Instituta za slavistiku Ruske akademije nauka (Институт славяноведения Российской академии наук ИСл РАН), čije prvo izdanje datira iz 2013. godine. Radovi objavljeni u ovim zbornicima mahom se iznose na Naučnoj konferenciji “Никитинские чтения”, koja se održava tradicionalno svake godine u spomen na istaknutog slavistu Sergeja Nikitina (Сергей Александрович НИКИТИН, 1901–1979), jednog od osnivača Instituta za slavistiku. Svaki broj je tematski objedinjen. Naučni radovi temelje se na neobjavljenim dokumentima iz ruskih i stranih arhiva, uzimajući pritom u obzir i najnovija dostignuća historiografije. Objavljeni zbornici su, između ostalog, posvećeni problemima rata i mira na Balkanu

(*Славяне и Россия: Проблемы войны и мира на Балканах. XVIII–XXI вв.; Славяне и Россия: Россия, Болгария, Балканы. Проблемы войны и мира. XVIII–XXI вв. (Мифы и реальность)*), rusko-slavenskim odnosima s kraja XVIII do prvih decenija XXI stoljeća (*Славяне и Россия: Славяне и Россия в системе международных отношений*), ruskoj politici na Balkanu (*Славяне и Россия: Балканы в вихре национально-освободительных движений; Славяне и Россия: проблемы государственности на Балканах (конец XVIII–XXI вв.)*), etnokonfesionalnim pitanjima i problemima historiografije (*Славяне и Россия: исторический контекст и проблемы историографии; Славяне и Россия: Историческое славяноведение и балканистика. К 75-летию основания Института славяноведения*).

Zbornik radova *Slaveni i Rusija. Rusija: pogled na Balkan. 18.–21. stoljeća. Uz 100. obljetnicu rođenja I. S. Dostjan* pripremili su saradnici Instituta za slavistiku, kao i oni iz drugih naučnih i obrazovnih institucija u Rusiji i Bugarskoj na osnovu priloga s istoimene naučne konferencije održane u decembru 2020. u Moskvi, posvećene 100. obljetnici rođenja

slavistkinje i balkanistkinje Irine Stepanovne Dostjan (1920–2012). Ona je dala značajan doprinos razvoju ruske slavistike i balkanistike u drugoj polovini XX stoljeća. Njeno ime je u tom vremenu postalo dobro poznato u naučnim krugovima balkanskih zemalja, osobito u Jugoslaviji i Bugarskoj. Radovi u ovom Zborniku pokrivaju različite aspekte historijskog razvoja rusko-balkanskih odnosa, temelje se na raznovrsnoj literaturi i arhivskim dokumentima. Tematski se, kako je u *Predgovoru* naveo Petar Iskenderov, mogu svrstati u pet skupina.

Prva obuhvata radove o djelu Irine Dostjan (*Skromni korifej balkanologije; Irina Stepanovna Dostjan – sjećanje na nju*), koje je pripremila njena dugogodišnja kolegica Svjetlana Dančenko. Tu je svrstana i bibliografija radova Irine Dostjan. Druga se odnosi na analize konceptijskih i metodoloških pitanja vezanih za osmišljavanje i provođenje balkanske politike Rusije u širem vremenskom rasponu. Tu spadaju radovi Jelene Kudrjavceve (*Kriza rusko-srpskih odnosa krajem 30-ih godina XIX stoljeća*), Petra Iskenderova (*Politika Rusije na Balkanu uoči Prvog svjetskog rata: ključni aspekti problema*), Olge Aganson (*Velika*

Britanija i problem "balkanske ravnoteže" 1939.), Jelene Guskove (*Sovjetska politika na Balkanu tokom pada "perestrojke" 1990.–1991.*) i Jevgenija Kalinova (*Uloga SSSR-a u pripremi mirovnog ugovora s Bugarskom nakon Drugog svjetskog rata – mitovi i činjenice*). Sljedeća skupina obuhvata niz pitanja o odnosima Rusije i Balkana. Tome su posvećeni radovi Vasilija Kaširina (*Pravi opis prošlog turskog rata: Nepoznati strateški memorandum generala grofa P. I. Panina i rješenje zagonetke autorstva anonimnih memoara o ratu između Rusije i Turske 1736.–1739.*), Olge Petrunine (*Grčke zemlje u posljednjoj četvrtini 18. stoljeća u percepciji ruskih konzula*), Aleksandra Stikalina (*Dunavske kneževine i Transilvanija kroz oči ruskih vojnih promatrača 1848–1849. Prema dokumentima Ruskog državnog vojno-historijskog arhiva*), Varvare Hlebnikove (*Ruski diplomat P. M. Vlasova o rezultatima i perspektivama razvoja Crnogorske kneževine na početku XX stoljeća i o potrebi promjene u rusko-crnogorskoj saradnji*), Natalije Strunina-Borodina (*Crna Gora u izvještajima ruskog izaslanika na Cetinju S. V. Arsenjeva 1910.–1912.*), Jaroslava Višnjakova (*Dokumenti Policijskog departmana Ruskog carstva o dinastičkoj krizi u*

Srbiji početkom XX stoljeća), Ljubov Kiriline (*Publikacije slovenskog lista "Slovan" o Srbima, Bugarima i Crnogorcima 1884–1887*), Nikite Guseva (*Putni zapisi P. A. Kulakovskog o Bugarskoj*), Olge Sokolovske (*Rusko ministarstvo vanjskih poslova i grčko-srpski ugovor tokom Prvog svjetskog rata. (Prikaz zbirki diplomatskih dokumenata)*), Zoje Klimenko (*"Albanska zora": rusko društvo i albansko pitanje na početku XX stoljeća (na temelju materijala iz nekih književnih časopisa)*). Četvrta skupina odnosi se na rekonstrukciju pojedinih događaja, pojava i procesa koji su ušli u historiju međudržavnih, vojno-političkih i društveno-kulturnih odnosa Rusije i pojedinih balkanskih naroda. Tome su posvećeni radovi Marine Frolove (*"Poklonjena pobjeda": Zauzimanje Grivitskog reduta br. 1 kod Plevne 30. avgusta 1877.*), Tine Georgijeve (*Spomenik Aleksandru II u Sofiji – historijat nastanka*), Ksenije Meljčakove (*Mjesto službe – Sarajevo. Prvo diplomatsko iskustvo A. S. Ionina*), Irine Zaharove (*Posjeti Rusiji srpskog kralja Aleksandra Obrenovića i srpska odlikovanja S. I. Speranskog*), Julije Lobačeve (*O pitanju rusko-srpskih odnosa početkom 1920-ih. Iz historije porodice I. G. Grickat-Radulović*). Posljednja

skupina je upućena na prezentiranje nekih kontroverznih dionica u dugim odnosima Rusije i Balkana. Ovu tematiku su obradili Jura Konstantinova (*Slavenske i antislavenske ideje Bugara i Grka: sredina XIX – početak XX stoljeća*), Konstantin Nikiforov (*Osobenosti izučavanja ruske emigracije u Kraljevini SHS (Jugoslaviji)*) i Tatjana Volokitina (*Balkanska verzija režima osobne vlasti: Todor Živkov i Nikolae Čaušesku*). U kratkom zaključku na kraju ovog Zbornika navodi se da su odnosi Rusije i balkanskih naroda ”выдержали проверку временем, и в новом тысячелетии вновь окажутся востребованными, как это уже неоднократно происходило в истории”.

Autori su nastojali kritički sagledati najnovija dostignuća nacionalne i inostrane historiografije o aktuelnim temama iz historije Balkana i Rusije. Njihovi radovi upućuju na važnost i prioritet balkanskog smjera u vanjskoj politici Rusije, počevši od XVIII stoljeća. Teza koju je formulirao car Aleksandar I ”o savezima vjere i krvi” nije ostala bez odjeka. Pravoslavlje i slavenski identitet postali su argument u službi geostrateških interesa Rusije. Stoljećima su usmjevali balkanski pravoslavni narodi

svoje poglede na Rusiju kao jednu od ključnih velikih sila, sposobne da im bude moćna podrška, zaštitnica i saveznica. Stranice historije odnosa Rusije i tih naroda i njihovih država predstavljaju razdoblja uspona i padova, saveza i sukoba. Na više načina to je bilo zbog ”proturječnosti međusobnog očekivanja”. Radovi savremenih ruskih historičara nisu usmjereni samo i na prošlost Balkana, već i na analize njegove perspektive, odnosa s Rusijom, koristeći pritom načelo situacijske logike (”принцип ситуационной логики”), koje se shvaća kao identifikacija ”višestruke uzročnosti događaja i procesa vanjske politike”.

Historija odnosa između Rusije i Balkana je složena, obuhvata brojne reljefne segmente. Tokom XX stoljeća razdoblja savezništva Rusije s pravoslavnim narodima i državama bila su isprepletena sukobima i razdobljima zahlađenja. Uprkos dvostoljetnoj tradiciji prijateljstva, približavanje započeto devedesetih godina tog stoljeća dobrim dijelom se temelji na emocijama, odbojnom stavu pojedinih država i naroda prema Zapadu. Historija je duboko utkana u savremenost. Samooodređenje Rusije proizlazi iz trodimenzionalnog prostora, duž tri koordinatne ose: